

Zpracování koncepce a systému informační výchovy dětí a mládeže v knihovně

Studijní text

Autor: Mgr. Helena Hubatková Selucká

Konzultant: Mgr. Gabriela Obstová

Ostrava 2019

VISK VEŘEJNÉ
INFORMAČNÍ SLUŽBY
KNIHOVEN

Odborná způsobilost	Zpracování koncepce a systému informační výchovy dětí a mládeže v knihovně
Profesní kvalifikace	Samostatný knihovník v knihovně pro děti (kód: 72-021-R)
Kvalifikační úroveň	6
Klíčová slova	Informační vzdělávání, informační gramotnost, digitální gramotnost, Kolbův cyklus učení, informační společnost, informační kurátorství, informační analytikové, styly učení, informační potřeby, učební potřeby, koncepce, strategie, plánování
Anotace	Studijní materiál Zpracování koncepce a systému informační výchovy dětí a mládeže v knihovně se zaměřuje na odkrytí souvislostí mezi informačním vzděláváním a celoživotním učením. Ukazuje, že každé téma lze z tohoto pohledu uchopit a zpracovat.

Tvorba studijních textů je realizována za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci projektu Veřejné informační služby knihoven (VISK 1).

Zkouška z odborné způsobilosti **Zpracování koncepce a systému informační výchovy dětí a mládeže v knihovně** má 2 části, zkoušený musí splnit tato kritéria hodnocení:

Kritéria hodnocení	Způsob ověření
a Popsat postup tvorby systému informační výchovy v knihovně pro konkrétní věkovou skupinu	Ústní ověření
b Zpracovat scénář lekce informační výchovy pro konkrétní předškolní či školní ročník a určené téma a výběr zdůvodnit	Praktické předvedení

Tento text pro vás připravila Mgr. Helena Hubatková Selucká, Knihovna Jiřího Mahena v Brně, hubatkovaselucka@gmail.com

Text konzultovala Mgr. Gabriela Obstová, Knihovna Jiřího Mahena v Brně, obstova@kjm.cz

OBSAH

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU	5
1 ANALÝZA.....	6
1.1 Informační společnost.....	6
1.2 Informační analytik.....	6
1.3 Informační kurátorství	7
2 KNIHOVNÍCI A PEDAGOGOVÉ	9
2.1 Kompetence informačně gramotného pedagoga/knihovníka	9
2.2 Profesní kompetence pedagoga/knihovníka	10
2.3 Učení – vyučování – výchova – vzdělávání – vzdělání	11
2.4 Koncepce a strategie ve školství a knihovnictví	12
3 ČTENÁŘSKÁ, INFORMAČNÍ A DIGITÁLNÍ GRAMOTNOST	13
3.1 Koncept líného rodiče (knihovníka) a učitele.....	14
3.2 Sekce pro informační vzdělávání uživatelů SDRUK	15
3.2.1 Mateřská škola – 1. stupeň základní školy	15
3.2.2 2. stupeň základní školy	16
3.2.3 Střední škola	17
4 STRUKTURA PROGRAMU	19
4.1 Záměr, cíle, očekávané výsledky	20
4.1.1 Informační potřeby.....	21
4.1.2 Učební potřeby	24
4.2 Obsah	26
4.2.1 Kolbův cyklus učení.....	26
4.2.2 Strategie pro rozvoj učení.....	27
4.3 Přizpůsobení obsahu	33
4.3.1 Styly učení.....	33
4.4 Motivace, organizace, pomůcky.....	35
4.4.1 Technologie.....	37
4.5 Zpětná vazba, reflexe – zhodnocení	40
4.5.1 Práce s chybou.....	40
SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU	42

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍHO TEXTU

ÚVOD

Studijní materiál se zabývá obsahem pojmů "informační vzdělávání" v kontextu českého knihovnictví a školství. Hledá paralely mezi předcházejícím studijním materiálem a rozšiřuje jej o cílenou oblast podpory informačního vzdělávání.

PO PROSTUDOVÁNÍ STUDIJNÍHO TEXTU BUDETE UMĚT

- vysvětlit souvislosti mezi pojmy čtenářství, čtenářská gramotnost, informační gramotnost, digitální gramotnost,
- rozlišit druhy gramotností v aktivitách konkrétního programu,
- vytvořit koncept, strategii a plán pro cyklus programů zaměřených na informační vzdělávání v knihovně,
- popsat a aplikovat do své práce Kolbův cyklus učení, strategie pro rozvoj učení a učební styly,
- orientovat se v technologiích, které je možné využít v knihovnách,
- vytvořit vzdělávací program k podpoře čtenářství, čtenářské a informační gramotnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA STUDIJNÍ OPORY

Informační vzdělávání, informační gramotnost, digitální gramotnost, Kolbův cyklus učení, informační společnost, informační kurátorství, informační analytikové, styly učení, informační potřeby, učební potřeby, koncepce, strategie, plánování

1 ANALÝZA

Budeme-li vycházet při tvorbě koncepce a systému informační výchovy dětí a mládeže v knihovně z předešlého materiálu – Zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně, nutně musíme začít téma: **koncepce – strategie – plán** analýzou současného stavu.

1.1 Informační společnost

Pojem "informační společnost" se objevuje již zhruba od 60. let 20. století, nicméně tehdy to byly vize, ale dnes realita. Podle Franka Webstera je možné rozlišit pět obecných typů definic informační společnosti, které jsou založeny na technologiích, ekonomice, prostoru, kultuře a zaměstnanosti.¹

Zhruba ve stejném desetiletí přicházejí čeští odborníci s důležitými charakteristikami informační společnosti, které rezonují v tématu informačního vzdělávání v knihovnách:

- problém budování informační společnosti úzce souvisí s problémy vzdělávací politiky, je nutné změnit pojetí škol a vzdělávání (Jiří Zlatuška),
- rychlost změn a zastarávání vědění vede k nutnosti celoživotního učení (Bořivoj Brdička),
- sama o sobě stojí informační společnost na informacích jako surovině, ale zásadní význam jí dávají až vědomosti a znalosti (Peterka),
- moderní elektronické sítě představují nové možnosti pro komunikaci a spolupráci při šíření znalostí (Manuel Casells).

1.2 Informační analytik

V současné informační společnosti už nestačí "být knihovníkem v knihovně pro děti a mládež" ve významu poskytování knihovnických a informačních služeb z fondu, ale podílet se při všech svých činnostech v knihovně na naplnění "standardu informační gramotnosti", což pomůže návštěvníkům a čtenářům knihovny lépe se orientovat ve světě informací a obstát na trhu práce.²

Nic nezměníme na tom, že služby a možnosti, které nabízí knihovna, stojí proti službám, které nabízí internet. To, že vnímáme v knihovnách internet a jeho

¹ ZOUNEK, Jiří. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021051232, str. 15-23. Dostupné též elektronicky: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/103575>

² ČERNÝ, Michal, Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ. *Informační vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-88123-07-1, str. 4-5, dostupné též elektronicky: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/informacni-vzdelavani-pro-ucitele.pdf>

možnosti jako hrozbu, není vhodná cesta. Profese knihovníků (a to v jakékoliv specializaci) je postavena na analýze, organizování, vyhledávání, strukturování a uchovávání informací, a přesně toto může být a je nezastupitelné uchopení, které internet sám o sobě nenabízí.

I V ŠAMPAŇSKÉM SE DÁ UTOPIT...

Motto se šampaňským je úvodem ke kurzu, jak hledat efektivně a v relevantních zdrojích, který nabízí sdružení Education Republic s myšlenkou, že na vzdělávání opravdu záleží. Na rozcestníku jejich webu: <https://educationrepublic.cz/> je možné vybrat si podle svých potřeb, zdali jste tím, rodič, pracující nebo studující a podle toho vám nabídnou kurzy "tzv. na míru" vašim potřebám.

V jejich lektorském týmu aktuálně není žádný knihovník. Nabízí se otázky, proč tomu tak je a zdali je cesta, jak to změnit.

- Proč tomu tak je?
- Dokázali bychom něco takového v knihovnách? A jak?
- Kolik pracovníků vaší knihovny by se této výzvě postavilo čelem?

1.3 Informační kurátorství

Často se v knihovnách s masivním rozvojem technologií mluví o tom, že knihovny nebudou mít nikdy dostatek finančních prostředků, aby mohly v nákupu softwaru a hardwaru konkurovat školám, firmám a rodinám, tudíž knihovníci "nikdy nedoběhnou" generaci současných (budoucích) návštěvníků a čtenářů knihoven. Ale je to vůbec potřeba? Nemyslím si, že bychom nové technologické výzvy měli v knihovnách ignorovat, ale také nesmíme podlehnout bezmoci. Knihovníci umí komplexně pracovat s informacemi a mohou tyto dovednosti vhodně předávat. Pořád totiž stavíme na stejném základu (ať již ve světě tištěných či elektronických zdrojů), a to je čtenářská a informační gramotnost.

Michal Černý ve své knize o digitálním informačním kurátorství uvádí, že se mění role pedagoga, který už "*nemá za úkol předávat sadu znalostí, ale vytvářet pro tyto informace kontext a budovat seznamy kvalitních, žákům dostupných, zdrojů dat...*

Měl by být tedy více průvodcem, mentorem, facilitátorem, člověkem, který studenty dokáže nadchnout."³

³ ČERNÝ, Michal. *Digitální informační kurátorství v pedagogickém kontextu: od teoretických východisek k jednotlivým nástrojům*. Brno: Flow, [2015]. ISBN 978-80-88123-03-3, str. 10, dostupné též: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/digitalni-informacni-kuratorstvi-v-pedagogickem-kontextu.pdf>

Z tohoto důvodu se tu objevuje právě označení "kurátorství", které se používá zejména při tvorbě výstav – kontext, význam, zážitek (z) výstavy.

Můžeme rozlišit mezi **digitálním a informačním kurátorstvím**. První se zabývá uchováním a zpřístupněním digitálních materiálů, nejde však jen o jejich tvorbu, ale i vytváření zajímavých kolekcí. Vedle toho se informační kurátorství zabývá jakoukoliv činností spojenou s informačními artefakty, které nesou nějakou informaci (ať již hmotnou nebo digitální).⁴

I zde musíme vycházet z analýzy informačních potřeb a chování uživatelů, pro které sbírku připravujeme. Přitom se do budování takové sbírky mohou zapojit i sami uživatelé (žáci, studenti), jejich rodiny, či pedagogové (např. informační sbírka o zajímavém místním rodákovi). Více o tématu budování sbírky a možných přístupech najdete v publikaci M. Černého.

WHITTAKERŮV TŘÍFÁZOVÝ MODEL

Steve Whittaker popsal třífázový model informačního kurátorství:⁵

- Fáze první – získání dat
 - Kurátor by si měl systematicky budovat databázi zdrojů, ze kterých čerpá pro svoje vzdělávání a pro vzdělávání uživatelů.
- Fáze druhá – řízení
 - Najít vhodný systém, jak získané informace uložit, třídit.
- Fáze třetí – využití
 - Ve vhodný čas informace ze systému získat, zpracovat, dát do podoby prezentace.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

2 KNIHOVNÍCI A PEDAGOGOVÉ

Knihovníci a pedagogové, dva partneři, jejichž působení společně s rodinou a přáteli patří mezi významné při utváření čtenářských návyků, budování základů pro čtenářskou gramotnost (práci s textem v různých podobách) a informační gramotnost (potřeba informací a jejich zpracování).

Knihovníci velmi často nemají pedagogické vzdělání, mají ale výborný instinkt a nadhled, co se týká výběru vhodné literatury pro práci se čtenáři všeho věku i zaměření.

To, spojené s rozsáhlou znalostí literatury napříč žánry a znalostmi a dovednostmi, které souvisí s organizováním, vyhledáváním, strukturováním a uchováváním informací, je dobrým východiskem pro práci "informačního analytika". Jde však jen o východisko, aby mohl být knihovník dobrým mentorem nebo průvodcem návštěvníků a čtenářů knihovny pro děti a mládež.

2.1 Kompetence informačně gramotného pedagoga/knihovníka

V současné informační společnosti je nutné, aby ten, kdo se věnuje rozvoji informační gramotnosti, byl sám informačně gramotný, tudíž prokazoval níže uvedené kompetence: ⁶

- kompetence definovat svoji informační potřebu, explikovat ji, být schopen ji zúžit či rozšířit,
- kompetence vyhledávat informace, které by mohly pomoci výše uvedenou potřebu saturovat,
- kompetence organizovat informace, vytvářet v nich strukturu, udržovat vlastní dokumenty, poznámky či nápady v takové formě, ke které se lze dále vracet a pracovat s ní,
- kompetence informace analyzovat, posuzovat, hodnotit a interpretovat,
- kompetence tvořit dokumenty textové i netextové povahy,
- kompetence vytvořené dokumenty patřičným způsobem publikovat,
- kompetence bránit se informačnímu přetížení a technostresu,
- kompetence disponovat informační bezpečností a hygienou,
- kompetence chovat se eticky v informačním prostředí.

Pokud dokážete najít za každou z výše uvedených odrážek něco ze své konkrétní práce, dá se předpokládat, že jste na děti v informační společnosti

⁶ ČERNÝ, Michal, Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ. *Informační vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-88123-07-1, str. 4-5, dostupné též elektronicky: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/informacni-vzdelavani-pro-ucitele.pdf>

připraveni, nicméně pořád přibývají nové a nové druhy a formy informací, takže v této oblasti, více než v kterékoliv jiné, platí, že informačně gramotný člověk se aktivně podílí na svém celoživotním vzdělávání.

Platí však, že samotný instinkt, znalost literatury a dovednost být informačně gramotný, z vás neudělá dobrého mentora/průvodce. K tomu je potřeba více kompetencí. Tato profese je úzce spojena s profesí pedagoga, který pro svou práci musí naplňovat i další kompetence.⁷

INFORMAČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PRO UČITELE

Kabinet informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně se dlouhodobě věnuje informačnímu vzdělávání pro různé cílové skupiny od žáků a studentů, přes knihovníky až k pedagogům. Právě pro ně připravili autoři souhrnnou publikaci *Informační vzdělávání pro učitele*. Kolektiv autorů se zaměřil na podání cesty, jak definovat problém, vyhledat informace, zhodnotit je a prezentovat. Nechybí zde ani příklady programů a vhodných aktivit.

ČERNÝ, Michal, Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ. *Informační vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-88123-07-1, str. 4-5, dostupné též elektronicky: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/informacni-vzdelavani-pro-ucitele.pdf>

2.2 Profesionální kompetence pedagoga/knihovníka

Tyto kompetence mohou být popsány výčtově, ale bez otázek k sebereflexi je jejich obsah někdy trochu ukrytý:

- **předmětové/oborové**
 - Pracujeme s novými trendy v oboru knihovnictví?
 - Zajímáme se o strategie rozvoje oboru?
 - Umíme sami vyhledávat v databázích?
- **didaktické a psychodidaktické**
 - Zkoušíme nové vzdělávací postupy a techniky?
 - Pracuji záměrně s vlastním vzorem (např. v oblasti informační etiky)?
 - Vyhledáváme nové pomůcky pro vzdělávání dětí?

⁷ SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0, str. 28-36

- **pedagogické**
 - Jaké zážitky program účastníkům přinesl?
 - Jaké zážitky přinesl mně?
 - Které z aktivit budou účastníkům prospěšné pro další učení?
- **diagnostické a intervenční**
 - Vnímáme specifické potřeby dětí jako výzvu pro vlastní pedagogické působení, nebo spíše jako "zlobení"?
 - Jsme ochotni si doplnit své vzdělání, abychom mohli zvládnout práci s dětmi se specifickými potřebami?
 - Hledáme cesty k začlenění dětí se specifickými potřebami do společnosti?
- **sociální, psychosociální a komunikativní**
 - Víme, čím se vyznačuje respektující komunikace?
 - Jsme připraveni řešit konflikty s účastníky programu, pedagogy?
 - Jsme schopni své názory korigovat?
- **manažerské a normativní**
 - Dokážeme přijmout organizační změny v průběhu programu?
 - Podíleli jste se někdy na přípravě projektu či žádosti o grant?
 - Vnímáme příslušnost ke knihovně jako prestižní?
- **profesně a osobnostně kultivující**
 - Kolik vzdělávacích aktivit jste absolvovali za posledních 12 měsíců?
 - Zajímáte se o novinky v oblasti své profese?
 - Umíte relaxovat?
- **ostatní**

2.3 Učení – vyučování – výchova – vzdělávání – vzdělání

Ať již tvoříme koncepci a systém aktivit nebo se zaměřujeme na přípravu jednoho programu informační výchovy, musí v něm rezonovat cíle, které souvisí s uvedenými pojmy. Instinktivně víme, co je jejich obsahem, ale z hlediska pedagogické psychologie jde o:

- učení jako proces získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života,
- vyučování jako druh činnosti aktivity pedagoga/knihovníka,
- výchova jako dlouhodobé a záměrné působení na jedince s cílem rozvoje zejména jeho potřeb, postojů, zájmů a charakteru,
- vzdělávání jako proces kultivace člověka, jehož výsledkem je jeho vzdělání,
- vzdělání jako součást socializace jedince.

2.4 Koncepce a strategie ve školství a knihovnictví

Oba obory mají své koncepční a strategické dokumenty, které se obsahově potkávají.

Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ ⁸	Koncepce rozvoje knihoven (2017–2020) ⁹
Strategické cíle: <ul style="list-style-type: none">• Zaměřit vzdělávání více na získání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život• Snížit nerovnost v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu žáků a studentů	Koncepce řeší: <ul style="list-style-type: none">• Knihovny ve virtuálním prostředí• Budování knihovních fondů a informačních zdrojů• Trvalé uchování tradičních knihovních dokumentů• Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách• Knihovny jako vědecko-výzkumné instituce
Strategické linie: <ul style="list-style-type: none">• Proměna obsahu a způsobu vzdělávání• Podpora učitelů, ředitelů a dalších pracovníků ve vzdělávání• Zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce• Zvýšení financování a zajištění jeho stability	<ul style="list-style-type: none">• Knihovny jako otevřené vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra• Vzdělávání pracovníků knihoven

⁸ Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+: Pracovní verze ze dne 30.10. určené k diskuzi. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. [online] Praha. c2019-10-30. [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/51582_1_1/

⁹ Koncepce rozvoje knihoven v České republice. Ministerstvo kultury České republiky. [online] Praha: Národní knihovna, 2017. [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce/koncepce_k_vystaveni.pdf

3 ČTENÁŘSKÁ, INFORMAČNÍ A DIGITÁLNÍ GRAMOTNOST

Koncepce a systém informační výchovy dětí a mládeže v knihovnách v sobě musí kromě cílů souvisejících s **informační gramotností** zahrnovat i cíle k rozvoji **čtenářské gramotnosti (čtenářství)** za využití potenciálu **digitálních technologií** s cílem dosažení osobních, sociálních, pracovních či kvalifikačních cílů.

Propojení jednotlivých gramotností a informačního chování uživatelů:

- Na základě čtenářských zkušeností vzniká vztah ke čtení – potěšení z četby a vnitřní potřeba číst. Ovlivňují ji:
 - čtenářský zájem
 - čtenářské návyky – dovednost, návyk seberegulace – výběr textů co do obsahu a obtížnosti, přechod ke složitějším textům – v digitálním prostředí i mimo něj
 - sdílení přečteného, doporučení – v digitálním prostředí i mimo něj,
- Díky těmto zkušenostem a znalostem mohou být vedeni k doslovnému porozumění, vysuzování a hodnocení (kritické zhodnocení) – v digitálním prostředí i mimo něj,
- Aplikace – řízený seberozvoj na základě přečteného,
- Sdílení nových zkušeností,
- Vznik nové vlastní informační potřeby,
- Zpracování informace, znázornění (modelování) problému v digitálním prostředí i mimo něj,
- S přihlédnutím k charakteru informací – vhodná volba informační strategie (najít, získat, posoudit a spravovat) – v digitálním prostředí i mimo něj,
- Vhodným způsobem informace i výsledky práce prezentovat a sdílet ve svém vzdělávacím prostředí – v digitálním prostředí i mimo něj,
- Při práci dodržovat etická pravidla, zásady bezpečnosti a právní normy – v digitálním prostředí i mimo něj.

NOVÁ MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST

Existuje řada definic, co to je gramotnost (a jednotlivé její složky jako informační gramotnost, finanční gramotnost apod.), za zmínku však stojí i termín nová mediální gramotnost, která má 12 složek:¹⁰

1. **Hravost** (schopnost experimentovat),
2. **Plnění úloh** (schopnost vykonávat činnost v určité roli a přepínat mezi nimi),
3. **Simulace** (schopnost rozumět modelům reálného světa a vytvářet je),
4. **Osvojení** (schopnost vybrat vhodný vzorek mediálního obsahu a v souladu s autorskými právy ho použít),
5. **Multitasking** (sledování různých prostředí s přesunem pozornosti tam, kde se něco děje),
6. **Rozšířené poznávání** (schopnost používat nástroje umocňující mentální schopnosti),
7. **Kolektivní inteligence** (schopnost propojovat znalosti s kolegy za účelem realizace společných cílů),
8. **Soudnost** (schopnost hodnotit věrohodnost informací),
9. **Navigace napříč médii** (schopnost pochopit souvislosti zkoumáním různých zdrojů – video, fotky, psaný text, hudba atd.),
10. **Sítování** (schopnost pracovat ve sdíleném prostředí),
11. **Vnímání odlišností** (schopnost komunikovat s lidmi z jiných komunit a respektovat odlišné názory),
12. **Vizualizace** (schopnost převést informace či data do grafické podoby tak, aby tato lépe vyjadřovala podstatu).

TRENDY V INFORMAČNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Informační vzdělávání zcela za využití technologií přináší do knihoven pohled Pavly Kovářové v publikaci *Trendy v informačním vzdělávání*.

KOVÁŘOVÁ, Pavla. *Trendy v informačním vzdělávání*. Zlín: VeRBuM, 2012. ISBN 978-80-87500-18-7. Dostupné také z:

<http://eknihy.knihovna.cz/static/files/trendy-v-informacnim-vzdelavani.pdf>

3.1 Koncept líného rodiče (knihovníka) a učitele

Na semináři Informačního vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách 24. a 25. dubna 2013 mluvila Mgr. Veronika Peslerová (Krajská knihovna Vysočiny) o konceptu "líného rodičovství" podle knihy Toma Hodgkinsona¹¹ v souvislosti s přípravou lekcí informačního vzdělávání. Celý příspěvek byl

¹⁰ BRDIČKA, Bořivoj. Jak definovat digitální gramotnost? *Metodický portál: Články* [online]. 14. 12. 2015, [cit. 2019-12-08]. Dostupný z WWW: <<https://spomocnik.rvp.cz/clanek/20549/JAK-DEFINOVAT-DIGITALNI-GRAMOTNOST.html>>. ISSN 1802-4785.

¹¹ HODGKINSON, Tom. *Líný rodič: lenošením a nečinností k lepšímu rodičovství: zaručený návod, jak být pohodovým rodičem*. Brno: Jota, 2009. ISBN 978-80-7217-665-6.

postaven na principu, že knihovník (průvodce, mentor) má účastníky programu vést a nechat je hledat cesty k informacím. Jeho úkolem není "učit je vyhledávat". Ve stejném duchu přichází v roce 2017 Robert Čapek s konceptem "líného učitele", inspirativní publikací o tom, jak vést efektivní výuku.¹² Princip myšlenky zůstává stejný: jádro práce pedagoga je v přípravě, při realizaci programu "jen vede" žáky a užívá si nové dobrodružství s nimi.

Přednášky k tématu "líného učitele" můžete sledovat na webu Roberta Čapka: <http://robertcapek.cz/>

3.2 Sekce pro informační vzdělávání uživatelů SDRUK

Sekce pro informační vzdělávání učitelů Sdružení knihoven ČR pracovala na metodickém materiálu, jehož cílem bylo nejen zmapovat dosavadní podobu informačního vzdělávání, ale vytvořit i metodiku pro knihovny. V roce 2009 se z průzkumu ukázalo, že hlubší povědomí o tom, co je a co není informační vzdělávání, mezi knihovníky chybí. Vznikl tak základní výčet, který rozdělil obsah informačního vzdělávání (IV) podle věku uživatelů na:

- IV pro děti mateřských škol a 1. stupně ZŠ,
- IV pro žáky 2. stupně ZŠ,
- IV pro studenty SŠ.

Do všech tří stupňů spadá také doporučení zaměřit se při podpoře IV také na rodiče, prarodiče a pedagogy s podporou informačních technologií podle možností knihovníka a knihovny.

Ideální je, aby se na programech s cílem informační výchovy podílela celá knihovna, tj. i jednotlivá oddělení. Je to nutné pro to, aby účastníci programu vnímali knihovnu jako jeden celek, nejen jedno oddělení. Příkladem, že to jde, jsou vzdělávací programy Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové.¹³

Obsah jednotlivých oblastí:

3.2.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA – 1. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Při realizaci programů dochází k úskalí, která souvisí s nedostatečným množstvím multiplikatů knih k vyhledávání nebo malému počtu tabletů či počítačů. Tento problém lze vyřešit kopií stěžejních částí textu pro danou práci a nastavení zadání úkolu tak, aby práce s technologiemi byla jen jedním z pilířů výsledného vyhledávání. Informační etika je samozřejmostí.

¹² ČAPEK, Robert. *Líný učitel: jak učit dobře a efektivně*. Praha: Raabe, [2017]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-344-5.

¹³ Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové. [online] Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://www.svkhk.cz/Vzdelavani-uzivatelu/Pro-skoly.aspx>

- ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST – pro tento stupeň základní gramotnost
 - čtení s porozuměním, kritické čtení, rozvoj čtenářského návyku – hygiena četby, porozumění struktuře textu – próza, poezie, divadelní hra, naučný text, základy práce s naučným textem, vyhodnocení textu, tvorba vlastního názoru,
- INFORMAČNÍ GRAMOTNOST – prolíná lekce
 - formulace informační potřeby na základě beletristických i naučných textů, definice informačních pramenů a typů dokumentů, používání informačních zdrojů – textové dokumenty, informační a vzdělávací instituce – využití knihoven, klíčová slova, tvorba anotace,
- LITERÁRNÍ A JAZYKOVÁ GRAMOTNOST – prolíná lekce
 - stavba literárního textu, vlastní tvorba – tvůrčí a automatické psaní, rozvoj slovní zásoby.

[Příklad programu pro MŠ – Mumini](#)

[Příklad programu pro 1. stupeň ZŠ – Prstem po mapě](#)

3.2.2 2. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Při realizaci programů se ve velké míře využívá vyhledávání na internetu. Byť dnes vnímáme děti a mládež jako zběhlé uživatele internetu, není to úplně pravda. Při programech se ukazuje, že žáci nedokážou rozpoznat relevantní zdroje. Nerozumí také fungování internetu po technické stránce.

Je vhodná delší časová dotace na program. Opět by měla být součástí informační etika. Do popředí se dostávají programy, ve kterých žáci hodnotí a ověřují informace, neboť v tomto věku sami kriticky nehodnotí obsah, který používají a šíří. To se týká i osobní internetové bezpečnosti a dalších negativních jevů spojených s komunikací online. V těchto programech jde hodně o nastavení bezpečného prostředí, v němž se nebudou žáci bát sdílet své zkušenosti a uvědomí si, že každý problém může mít řešení a je kam se obrátit s prosbou o radu a pomoc. Informační etika je samozřejmostí.

- INFORMAČNÍ GRAMOTNOST – praktické znalosti při práci s informacemi
 - elektronické i tištěné zdroje informací, primární a sekundární zdroje informací, etika práce s informacemi = autorské právo a citace, vyhledávání – hodnocení – využití informací s ohledem na tvorbu odborného textu (referát), ověřování informací a hodnocení jejich relevance,
- MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST – orientace v mediálním prostředí v návaznosti na potřeby žáků
 - internet – charakteristika, prostředí, nástroje, vyhledávání informací, bezpečnost práce v online prostředí, sociální sítě, tisk

- jako zdroj informací, které je třeba vyhodnocovat, zpravodajství – televizní, rozhlasové, tištěné, internetové, reklama,
- ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST – prolíná lekce
 - čtení s porozuměním, kritické čtení, rozvoj čtenářského návyku, porozumění struktuře textu – próza, poezie, divadelní hra, práce s naučným textem, tvorba vlastního naučného textu, vyhodnocení textu, tvorba vlastního názoru,
 - DOKUMENTOVÁ GRAMOTNOST – práce s informacemi v oficiální struktuře
 - vyplňování formulářů, přihlášek, porozumění návodům k použití, příbalovým letákům, nestrukturovaným textům,
 - JAZYKOVÁ A LITERÁRNÍ GRAMOTNOST – prolíná lekce
 - rozvoj slovní zásoby, tvorba názoru na literární texty, samostatná tvorba literárních textů, rozšiřování čtenářských zkušeností, získávání čtenářských postojů a názorů.

Příklad programu pro 2.stupeň ZŠ:

[Příklad programu pro 2. stupeň ZŠ – Brněnské osobnosti](#)

[Příklad programu pro 2. stupeň ZŠ – Prolhané národní obrození](#)

3.2.3 STŘEDNÍ ŠKOLA

Tyto programy musí nabídnout žákům hlubší pohled do různých možností vyhledávání na internetu a poukázat na to, co všechno nabízí. V dnešní době je důležité se zaměřit i na zahraniční zdroje. Tyto programy už vyžadují, aby žáci měli zkušenosti s vyhledáváním na internetu. Při těchto aktivitách je již vhodné, aby žáci (skupiny) pracovali s počítačem. Informační etika může ovlivnit jejich budoucí studijní i pracovní život, měla by proto být postavena do popředí. Této věkové skupině vyhovují různá "kontroverzní" či sporná témata, která rezonují jejich dospívajícím světem (v současnosti jsou to např. témata spojená s udržitelným rozvojem).

- INFORMAČNÍ GRAMOTNOST – důraz kladen na pokročilou práci s informacemi
 - elektronické i tištěné zdroje informací, volné a licencované zdroje informací, etika práce s informacemi = autorské právo a citační nástroje, citační etika, vyhledávání informací – formulace a analýza rešeršního požadavku, výběr vhodných zdrojů a nástrojů, plagiátorství, rešeršní strategie, ověřování informací a hodnocení jejich relevance, tvorba odborného textu (seminární práce), prezentace a předávání informací, pokročilé vyhledávání (booleovské operátory), zabezpečení dat a informací,

- MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST – pokročilá orientace v mediálním prostředí
 - internet – charakteristika, prostředí, nástroje, vyhledávání informací, bezpečnost práce v online prostředí, kyberšikana, bezpečnost dat a ochrana osobních údajů, sociální sítě, tisk jako zdroj informací, které je třeba vyhodnocovat, zpravodajství – televizní, rozhlasové, tištěné, internetové, reklama,
- ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST – prolíná lekce
 - rychločtení, techniky učení a práce s textem, čtení s porozuměním, kritické čtení, rozvoj čtenářského návyku, vyhodnocení textu, předání vlastního názoru,
- DOKUMENTOVÁ GRAMOTNOST – práce s informacemi v oficiální struktuře
 - vyplňování formulářů, smluv, elektronických formulářů, čtení vyhlášek a zákonů a porozumění jim, vyplňování přihlášek na VŠ, porozumění návodům k použití, příbalovým letákům, nestrukturovaným textům,
- JAZYKOVÁ A LITERÁRNÍ GRAMOTNOST – prolíná lekce
 - rozvoj slovní zásoby, tvorba názoru na literární texty, samostatná tvorba literárních textů, rozšiřování čtenářských zkušeností, získávání čtenářských postojů, názorů a zkušeností.

[Příklad programu pro SŠ – Svět desinformací](#)

[Příklad programu pro SŠ – Hrabě Monte Christo](#)

4 STRUKTURA PROGRAMU

Dosud jsme se zaměřili na zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně pro děti a mládež v širších souvislostech. Další kapitola je věnována přípravě konkrétního plánování jednoho vzdělávacího programu (lekce, besedy, výstavy...).

Text částečně kopíruje strukturu programu z kapitoly Zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře čtenářství v knihovnách. Je to výstižné, neboť čtenářství, čtenářská gramotnost a informační gramotnost jsou spojené nádoby. Nicméně obsahově se jednotlivé pasáže liší. Východiskem je předcházející lekce kurzu, kterou je však nutné "obohatit" o zaměření směrem k informační gramotnosti uživatelů knihoven pro děti a mládež.

Při přípravě akcí v knihovně (nezávisle na tom, zdali se jedná o akci pro školní kolektiv nebo neorganizovanou skupinu) pro jakoukoliv věkovou cílovou skupinu je nutné odpovědět si na tyto otázky:¹⁴

- **Proč budeme program dělat?** – V čem budou nabízené činnosti dětem prospěšné, jaký bude jejich smysl – knihovníkův záměr, cíl, očekávané výsledky (nebo taky strategie, plán),
- **Co budeme s dětmi dělat?** – Konkrétní činnosti, které dětem nabídneme – obsah (nebo také plánování, rozpočet, personál, propagace),
- **Jaká jsou specifika dětí, které přijdou na program?** – Úprava činností tak, aby byly přenositelné i na děti se specifickými potřebami – přizpůsobení obsahu (nebo také plánování, rozpočet, personál, propagace),
- **Jak budeme postupovat?** – Jakou motivaci, organizaci a pomůcky zvolíme, aby činnosti děti bavily a zároveň byly pro ně přínosné (nebo také plánování, rozpočet, personál, propagace),
- Po realizaci se ptáme: **Jak poznáme, že se naše záměry naplnily a dosáhli jsme očekávaných výsledků?** – Ovlivnila nabízená činnost děti tak, jak jsme předpokládali, došlo u nich k nějakému posunu, tj. mají nový poznatek, dovednost, změnil se jejich postoj, jednají jinak – hodnocení a evaluace (nebo také hodnocení, propagace II).

¹⁴ Upraveno podle: NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2011. ISBN 9788086307879, str. 7

4.1 Záměr, cíle, očekávané výsledky

V konceptu knihovny musí být obsažena podpora informačního vzdělávání v kontextu všech ostatních známých gramotností.¹⁵ Jednoznačnou **vizí je tedy podpora a rozvoj informační gramotnosti u čtenářů knihovny pro děti.**

Strategie, jak toho dosáhnout:

- vytvoření systémů navazujících vzdělávacích programů s důrazem na rozvoj IG,
- každodenní zprostředkovaný kontakt čtenářů a návštěvníků dětské knihovny s IG,
- tvorba vhodných propagačních materiálů,
- další vzdělávání knihovníků v oblasti IG.

Pro tvorbu prvního bodu je nutné ujasnit si se spolupracujícími pedagogy (školami), jaké schéma dlouhodobé spolupráce bude vhodné zvolit. Zdáli vytvořit systém pro jeden ročník školy a v rámci školního roku realizovat několik programů, ve kterých by se znalosti IG prakticky rozvíjely, a postupně cyklus rozšiřovat v rámci obsahu i tříd nebo zdali zrealizovat celý cyklus a rozprostřít ho mezi všemi ročníky školy (základní nebo střední). Obě řešení v sobě zahrnují výhody i nevýhody a vychází z místních podmínek.

Pozor! Ačkoliv je vizí a strategií rozvoj IG, není to totožné jako téma programu. Pro správné fungování celého systému je nutné vycházet z různých témat blízkým žákům a jejich potřebám a pomocí nich rozvíjet IG. Samo o sobě totiž není informační vzdělávání nic, musí být uchopeno pomocí našich informačních a učebních potřeb, přetaveno v poznatky a vědomosti (viz kapitola Informační společnost).

Návrh obsahu cyklu:

Knihovny – organizace knihoven, typy knihoven, databáze, katalogy, využití pro učení, vzdělávání, licencované zdroje,

Knihy – organizace knihy, druhy knih, citační etika, využití pro učení, vzdělávání, literární kritika,

Texty – různé druhy dokumentů a textů (strukturované i nestrukturované) – stavba textu, struktura, tvůrčí psaní, cizojazyčné texty, rychločtení,

Internet – principy fungování internetu, služby internetu, vyhledávací strategie, publikování na internetu, informační etika, bezpečnost na internetu, hrozby internetu, využití pro učení, vzdělávání,

¹⁵Jak rozumíme informační gramotnosti. [online] Odborná komise IVIG Asociace knihoven vysokých škol ČR. c2007. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://akvs.cz/wp-content/uploads/2016/05/ivig-jak-rozumime.pdf>

Komunikace, sdílení a prezentace – sociální sítě, internetové memy, digitální stopy,

Média – zpravodajství (televizní, rozhlasové, tištěné, internetové), reklama,

Technologie – v učení, vzdělávání, pracovním uplatnění, osobním rozvoji.

Jednotlivá témata je možné uchopit z hlediska různých typů informací: obrazová schémata, texty, videoukázky... a tím je přiblížit i různým věkovým skupinám.

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – CYKLUS VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ

Knihovna pro děti a mládež Knihovny Jiřího Mahena v Brně měla připravený cyklus čtyř programů, které byly zaměřeny na informační vzdělávání uživatelů. Pedagogové byli vyzváni, aby si se třídami naplánovali během školního roku čtyři návštěvy knihovny. Obsahem programu bylo:

Kdo hledá, najde I – orientace v tištěných zdrojích knihovny, rozdíl mezi beletrii a naučným textem, téma: Ztracený chlapec na Aljašce,

Kdo hledá, najde II – fungování internetu, relevance zdrojů, ověřování informací v různých zdrojích (srovnání tištěných a elektronických zdrojů, vyhledávání pro osobní potřebu), téma: Jdeme do kina,

Kdo hledá, najde III – různé zdroje pro vyhledávání na internetu, vyhledávání pro studijní potřeby, téma volil pedagog dle potřeb výuky,

Kdo hledá, najde IV – bezpečnost na internetu (osobní i autorská).

V případě, že se do cyklu přihlásily třídy starších žáků, bylo doplněno (nebo nahrazeno) jedno téma:

Svět (des)informací – přístup médií ke zprávám různé kvality, využívání fotografií k propagandě, osobní zkušenosti, plagiátorství, téma: aktuální denní tisk, téma volíme společně,

Reklama – způsoby působení reklamy v médiích i mimo ně, téma: kde všude se setkáváme s reklamou.

4.1.1 INFORMAČNÍ POTŘEBY

Při vytváření této části našeho programu musíme vzít v potaz informační potřeby (IP) jednotlivých věkových skupin. Budeme také vycházet z faktu, pro koho vlastně program připravujeme. Zda se jedná o organizovanou skupinu (homogenní, nejčastěji školní kolektiv) nebo neorganizovanou (heterogenní, volnočasový program).

Věk	Informační potřeba	Podpora
do 1 roku	IP souvisí s orientací v rodinném prostředí	Navození bezpečného a stabilního prostředí
do 3 let	IP souvisí s orientací v širším rodinném prostředí a svých vlastních potřebách	Dostatečné množství podnětů k diskuzi a poznávání – obrazové informace, setkání s knihou, zajímavá a podnětná místa
3–6 let	IP souvisí s orientací v prostředí školky, v okolí a potřebách svých i svého okolí. Technologie – tablety, internet, televize.	Podpora při objevování svých vlastních potřeb a jejich "střetu" s potřebami ostatních (potřebami společnosti). Nápomoc v pochopení struktury informací v obrazové, textové (v auditivní podobě) i audiovizuální podobě. Začlenění do širších kontextů a souvislostí. Podpora v oblasti organizování informací.
7–8 let	IP souvisí s nástupem do školy, volnočasovými aktivitami v rodině i mimo ni. Technologie – tablety, internet, televize.	Podpora při učení i organizaci volného času, podněty z knihoven i dalších paměťových a informačních institucí. Podpora vlastní volby četby, setkání s různými projevy umění. Začlenění do širších kontextů a souvislostí.
1. stupeň	IP souvisí s potřebou získávat informace pro naplnění školních vzdělávacích cílů a vlastních volnočasových potřeb. Potřeba rozvoje prezentačních dovedností. Technologie – tablety, internet, televize.	Podpora při definování vlastní informační potřeby. Následně analyzovat, posuzovat, hodnotit a interpretovat. Podpora při zpracovávání textových i netextových informací, seznámení s informační etikou. Podpora vhodného chování v online prostředí.

2. stupeň	IP souvisí s potřebou získávat informace pro naplnění školních vzdělávacích cílů a vlastních volnočasových potřeb, vymezení se okolí. IV potřeba souvisí s volbou budoucí cesty – vzdělání, zaměstnání. Technologie – tablety, internet, televize, databáze, katalogy.	Podpora při definování vlastní informační potřeby. Podpora v oblasti kritického zhodnocení informací, textů, desinformací. Podpora v oblasti informačního přetížení a technostresu. Seznámení s informační bezpečností, hygienou a etikou.
střední škola	IP souvisí s potřebou získávat informace pro naplnění školních vzdělávacích cílů a vlastních volnočasových potřeb, vymezení se okolí. IV potřeba souvisí s volbou budoucí cesty – vzdělání, zaměstnání. Technologie – tablety, internet, televize, databáze, informační systémy.	Podpora při definování vlastní informační potřeby. Podpora v oblasti pravidel publikování. Podpora v oblasti kritického zhodnocení informací, textů, desinformací. Podpora v oblasti informačního přetížení a technostresu. Seznámení s informační bezpečností, hygienou a etikou.
rodiče, pedagogové, kolegové	IP souvisí s potřebou zorientovat se ve světě dětí, žáků, čtenářů – literatura, osobní zájmy. Technologie – tablety, internet, televize, databáze, informační systémy, katalogy.	Podpora v oblasti kritického zhodnocení informací, textů, desinformací. Podpora v oblasti informačního přetížení a technostresu. Seznámení s informační bezpečností, hygienou a etikou.

Zajímavé doplňující materiály najdete na webu [Svět digidětí](#).

4.1.2 UČEBNÍ POTŘEBY

Jak bylo zmíněno výše, informační potřeby souvisí nejen s naší vlastní seberealizací v osobním životě, ale také s potřebou být úspěšný ve školním či pracovním prostředí. Je tedy nutné zaměřit se i na proces učení, který v programech tohoto typu hraje velmi důležitou roli. I zde hrají důležitou roli učební potřeby žáků a studentů. Tyto potřeby můžeme rozdělit na:¹⁶

- poznávací (kognitivní) potřeby
- sociální potřeby
- výkonové potřeby
- potřeby perspektivy

Označení potřeby	Příklady
Potřeba smysluplného receptivního poznávání	Potřeba získávat nové poznatky, snaha o jejich uspořádání a zachování
Potřeba vyhledávání a řešení problémů	Aktualizována problémovou úlohou nebo situací, která vybízí k řešení
Potřeba pozitivních vztahů s lidmi provázena obavou z odmítnutí	Tito jedinci se více snaží v situacích spolupráce a soutěže, než když pracují samostatně
Potřeba někam patřit	Potřeba být součástí skupiny, většího celku
Potřeba vlivu (moci nad druhými lidmi)	Zájem o skupinu, její prospěch, formulování cílů skupiny, ale také boj, moc, vítězství vs. prohry
Potřeba spolupráce s lidmi	Potřeba spolubytí, kooperace
Potřeba autodeterminace (rozhodovat o svých záležitostech, nezávislost na druhých lidech)	Potřeba, která se aktualizuje v období kolem tří let a potom mnohem výrazněji v období dospívání a dospělosti

¹⁶ SAK, Petr a Jiří MAREŠ. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0, str. 209-211

Potřeba být kompetentní	Potřeba být dobrý aspoň v jedné oblasti, být uznáván jako expert na něco, věřit si, že něco dokážu
Potřeba úspěšného výkonu (a stanovení si aspirační úrovně)	Jedinci s vysokou potřebou výkonu se snaží hodně udělat a nebojí se, že se dopustí dílčích chyb, nevzdávají se, vytrvají v práci i přes překážky, vyhledávají situace, kdy musí napsat všechny své síly, aby úkol zvládli
Potřeba vyhnout se neúspěchu	Tito jedinci se cítí stále ohroženi, vyhýbají se situacím, které by mohly odhalit skutečnou úroveň jejich schopností
Potřeba vyhnout se úspěchu	Jedinci se snaží nevynikat nad průměrnými spolužáky či nedráždit ty vlivné spolužáky, kteří mají negativní postoje k učení. Zaručuje jim, že zůstanou nadále členy skupiny, nedostanou se do sociální izolace.
Potřeba mít osobní cíl	Jedinec má zájem stanovovat si sám, čeho chce dosáhnout a čemu dává přednost; brání se cílům stanovovaným zvnějšku
Potřeba mít strukturovanou budoucnost	Jedinec (s přibývajícím věkem) se snaží klást si dlouhodobé cíle, je schopen tolerovat vzdálenější odměnu před okamžitým efektem, vytváří si stabilní zájmové zaměření

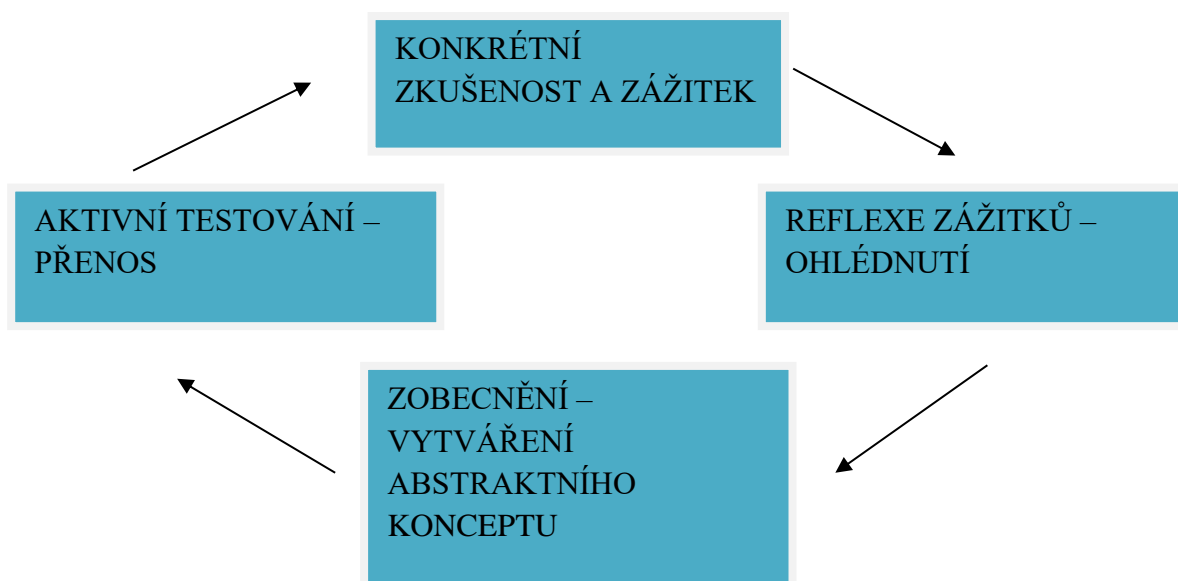
4.2 Obsah

Vycházíme-li z toho, že: *většina lidí si pamatuje: 10 % z toho, co čtou, 20 % z toho, co slyší, 30 % z toho, co vidí, 50 % z toho, co slyší a vidí, 70 % z toho, co říkají, a 90 % z toho, co dělají,*¹⁷ jeví se jako vhodná teorie učení a získávání poznatků, kterou používá z části zážitková pedagogika a je označována jako Kolbův cyklus učení. Model, který za klíčovou považuje vlastní zkušenost a práci s ní.

Pro tvorbu obsahu je nutné znát nejen, jak probíhá učení a jaké jsou strategie pro jeho rozvoj. To nám pomůže naplánovat obsah programu.

4.2.1 KOLBŮV CYKLUS UČENÍ

Vycházíme-li z toho, že: *většina lidí si pamatuje: 10 % z toho, co čtou, 20 % z toho, co slyší, 30 % z toho, co vidí, 50 % z toho, co slyší a vidí, 70 % z toho, co říkají, a 90 % z toho, co dělají,*¹⁸ jeví se jako vhodné použít Kolbův cyklus učení, který často uvádějí lektori zážitkové pedagogiky. Jedná se o model, který za klíčovou považuje vlastní zkušenost a práci s ní.

Vše si můžeme demonstrovat na praktickém příkladu. Jako příběh si zvolíme atentát na říšského protektora R. Heydricha. Pomocí detektivní hry necháme účastníky programu **objevit v knihovně informace, které vedou k popsání atentátu na R. H., který mohou i prostřednictvím hlasového záznamu**

¹⁷ ŠKVOROVÁ, Jaroslava a David ŠKVOR. Proč zlobím? Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-407-1, str. 20.

¹⁸ ŠKVOROVÁ, Jaroslava a David ŠKVOR. Proč zlobím? Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-407-1, str. 20.

pamětníků dostupného na internetu zažít (viz Paměť národa). V další části se musíme ptát na otázku: **Tak co?** To může být námětem diskuze, jak se jim v aktivitě pracovalo a co cítili. Následuje otázka: **Co z toho?**, čímž chceme, aby účastníci přemýšleli o tom, k čemu jim to bylo a mohou-li to i dál k něčemu použít (a to nejen v úrovni práce s informacemi, ale i práce ve skupině). Pak se ptáme: **Co teď?** Zde jde shrnutí a aktivní využití předešlého v nějakých nových situacích, např. jak bychom se zachovali my v takové situaci? K čemu a jak využijeme získané znalosti o vyhledávání?

[Celý text programu Zločin a trest II](#)

Žáci zpracovávají informace různými způsoby a ty je nutné rozvíjet výukou myšlení. Robert Fischer používá termín „učení s myšlením“ a ve své publikaci shrnuje **10 vyučovacích strategií**, jež prokazatelně rozvíjí účinné učení¹⁹:

4.2.2 STRATEGIE PRO ROZVOJ UČENÍ

1. **Učení s myšlením** – žáci dostávají úkoly, které vyžadují přemýšlení, vstupují sem osobnostní předpoklady a stupně různých druhů inteligence²⁰.

Druhy inteligence	Typy činností (kurzívou uveden příklad)
Řečová (verbální) inteligence	<ul style="list-style-type: none"> • Sdělování a vysvětlování nových poznatků a názorů, dávání pokynů • Vedení slovního sporu • Psaní dopisů, deníků, básní, tvorba časopisu • Skládání básně • Vyhledávání informací z novin, příruček, knih... • <i>Vytvořte vlastní časopis, stanovte, co by mohl obsahovat, vymyslete jeho název, sestavte redakční radu</i>

¹⁹ FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 7.

²⁰ FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 11-25.

<p>Zraková/prostorová inteligence</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Čtení mapy a navigování na cestách, plánování cest • Tvorba map a imaginárních světů • Užívání nákresů a plánů, vytváření schémat • <i>Vyberte si obrázek, podrobně si ho prohlédněte, zkuste jej z paměti překreslit, porovnejte kresbu a originál a zkuste vymyslet, jak svou kresbu příště zlepšit</i>
<p>Logicko-matematická inteligence</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Plánování cest a výletů • Organizování a plánování času, vytváření časových rozvrhů • Řešení logických hádanek a problémů • <i>Vyberte si deset náhodných čísel a zkuste mezi nimi najít souvislosti, do jakých skupin je můžete rozdělit (např. podle velikosti)</i>
<p>Fyzická inteligence</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvíjení znalostí a dovedností ve zvoleném sportu • Rukodělné činnosti • Příprava pokrmů • Trojrozměrné hlavolamy • <i>Vyberte si dílčí téma z učiva, jímž se právě zabýváte, a zkuste pomocí pantomimy či dramatizace předvést, co jste se již dozvěděli</i>
<p>Hudební inteligence</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Improvizace na zvolený nástroj • Opakování slyšené písně, vyubnování rytmu • Poznávání a určování nápěvů • Pohyb podle hudby

	<ul style="list-style-type: none"> • Zvolení vhodné hudby jako doprovodu k nějaké povídce či básni • <i>Složte píseň o něčem, co se zrovna učíte, použijte k tomu známou melodii</i>
Interpersonální inteligence	<ul style="list-style-type: none"> • Naslouchání druhým při jejich vyprávěních a sporech • Pomoc druhým při řešení problémů • Péče o mladší nebo starší lidi či osoby se specifickými potřebami • Společná práce v týmu, diskuze, sdílení • <i>Připravte si přednášku o tom, co se zrovna učíte, vyberte vhodnou pomůcku, připravte si dotazy na posluchače</i>
Metakognitivní inteligence	<ul style="list-style-type: none"> • Vedení si osobních záznamů nebo deníku • Rozprava o svých pocitech • Stanovování si osobních cílů a dosahování jich • Kontrolování a hodnocení své práce • <i>Napište popis sám o sobě a svých schopnostech – poznají vaši přátele, že je to popis o vás, když jim to dopředu neřeknete?</i>

Tab. 1 – Druhy inteligence a typy činností

2. **Kladení otázek** – předkládáme jim otázky a vedeme je k tomu, aby se sami ptali (sebe i druhých), zapojujeme myšlení vyššího (levý sloupec – hodnocení, syntéza, analýza...) a nižšího řádu (pravý sloupec – aplikace, porozumění, znalost...), viz Bloomova taxonomie²¹.

²¹ FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 27-31.

Obrázek 1 – Schéma Kladení otázek a jejich důsledků pro rozvoj dítěte

3. **Plánování** – Žáci pracují podle zásady „Naplánuj – realizuj – zkontroluj“²².

Posloupnost	Příklad
Vymezení problému	Čeho chceme dosáhnout?
Shromáždění informací	Co potřebujeme vědět, abychom problém vyřešili?
Vytvoření strategie	Jak můžeme problém vyřešit?
Uplatnění strategie	Jak problém řešíme?
Sledování výsledků	Dosáhli jsme svého cíle?

Tab. 2 – Posloupnost plánování

4. **Diskutování** – Žáci uplatňují postup: „Mysli – prober s partnerem – vyslov přede všemi“ (diskuze ve skupině, ve třídě), je vhodné dopředu si stanovit „etická pravidla“ (neskáčeme si do řeči...) ²³.
5. **Mentální mapování** – uspořádání pojmů do souvislostí pomocí vizuální mentální mapy ²⁴.

²² FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 45.

²³ FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 63.

²⁴ FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 80-86.

Formy mapování	Cíle
Mapování pojmových hierarchií	Vyjádření hierarchií myšlenek v rámci daného tématu a ukázání vztahů mezi nimi
Vědomostní mapy	Zorientovat se ve velkém množství informací o nějakém tématu
Grafická znázornění	Nalézt optimální grafické znázornění pro každého žáka (skupinu), seznámení s různými grafickými znázorněními, skupinová činnost k vytvoření společného rámce pro myšlení, vytvoření konkrétního výsledku práce

Tab. 3 – Formy mentálního mapování

6. **Divergentní myšlení** – žáci mají právo na osobní názor a na jeho obhajobu, případně v průběhu procesu učení i jeho změnu, rozvíjení tvořivého myšlení, pochopení příčiny a následku, rozpoznávání alternativ, provokace (Co kdyby...?).
7. **Kooperativní učení** – učíme se navzájem – učení, psaní, čtení ve dvojici (se spolužákem, ve skupině).
8. **Individuální vedení** – pomoc učitele, knihovníka při učení se učit a přebírání zodpovědnosti za své učení (např. objasnění nových pojmů, shrnování, vysvětlování, předvádění).²⁵
9. **Hodnocení** – kladná zpětná vazba.
10. **Vytváření učebních společenství** – podpora školního, domácího i širšího okolí – loajalita, důvěra, podpora, dynamičnost, nároky, komunikace, viz také „komunikační etika“ (žádné shazování apod.).²⁶

²⁵ FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 123-136.

²⁶FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7, str. 156-158.

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – NÁVRH PRÁCE S TÉMATEM

Jakékoliv téma se dá rozpracovat pro různé cílové skupiny, jde jen o to podívat se na potřeby skupiny – informační a učební.

Věkové rozložení skupin vychází z praxe v knihovně, uvedené skupiny mají k sobě poměrně blízko. Skupiny označené hvězdičkou jsou specifické v tom, že se připravují na velkou životní změnu. Ta souvisí s přestupy na jiné typy škol (někdy v souvislosti s přípravou na určitý typ zkoušky), přičemž někdy je uvedeno v tabulce téma, ale nemusí to znamenat, že se žáci v programu dozvědí, jaký příběh je východiskem pro jejich práci.

První téma bylo zvoleno jako příklad práce s klasickým pohádkovým motivem, další dvě souvisí s významným výročím autorů v roce 2020.

Téma: Červená karkulka

Věkové složení skupiny	Téma
3–5 let	Dějová posloupnost pohádky, atributy postav
6–7 let – předškoláci*	Hra v roli, jednání postav
1.* ročník ZŠ	Bloudění v lese, hledání cesty
2.–3. ročník ZŠ	Jak se neztratit + orientace
4.–5.* ročník ZŠ	O čem je vlastně příběh o Karkulce?
6.–7.* ročník ZŠ	Paralela k příběhům o iniciační cestě
8.–9.* ročník ZŠ	Různé podoby příběhu – různé literární žánry
1.* ročník SŠ	Iniciační příběhy jako návod na řešení
2.–3. ročník SŠ	Karkulka a její psychologický výklad
4.* ročník SŠ	Lidová slovesnost, městské legendy

Téma: Betty McDonald

Věkové složení skupiny	Téma
3–5 let	Vejce a já: Kohouti a slepice
6–7 let – předškoláci*	Kohouti a slepice, příběh O kohoutkovi a slepičce
1.* ročník ZŠ	Rodokmen naší rodiny
2.–3. ročník ZŠ	Paní Láry Fáry – čarodějové
4.–5.* ročník ZŠ	Kdo je dobrý a zlý – práce s textem
6.–7.* ročník ZŠ	Rodinný strom autorky
8.–9.* ročník ZŠ	Memoárová literatura – vlastní texty
1.* ročník SŠ	Memoárová literatura – další literatura
2.–3. ročník SŠ	Američtí spisovatelé 1. poloviny 20. století
4.* ročník SŠ	Americká humoristická literatura

Téma: Jan Amos Komenský

Věkové složení skupiny	Téma
3–5 let	Obrázkový slovník
6–7 let – předškoláci*	Labyrinty a bloudění v pohádkách
1.* ročník ZŠ	Labyrinty a bloudění v pohádkách
2.–3. ročník ZŠ	Komenský a jeho cesta světem v mapě
4.–5.* ročník ZŠ	Dramatizace – nové téma, co se učíme
6.–7.* ročník ZŠ	Kontext doby života J. A. K.
8.–9.* ročník ZŠ	Jak se pozná dobrý učitel
1.* ročník SŠ	Latinské citáty – překlad, význam
2.–3. ročník SŠ	Jak se pozná dobrý učitel
4.* ročník SŠ	Komenský – přínos pro současnost

4.3 Přizpůsobení obsahu

V přecházející lekci kurzu jste se dozvěděli, jak přizpůsobit obsah programu účastníkům se specifickými potřebami. Pokud bychom se však podívali na účastníky programu z pohledu inkluze, mají všichni určité individuální potřeby. Ty mohou vycházet například ze stylů učení a osobností účastníků. Je dobré s nimi pracovat.

4.3.1 STYLY UČENÍ

Pro efektivní práci s informacemi je nutné vymezit, jaké jsou u lidí styly učení, co vystupuje do popředí u každého jedince při učení. Tyto styly nám umožní pochopit, jak mohou pracovat účastníci ve skupině nebo samostatně, a jak je můžeme v dosažení jejich cílů podpořit. Můžeme je také přivést k osobnímu pochopení a pomoci se dále rozvíjet.

Teorií, jak k tomu přistoupit, je řada, pro příklad uvádím teorii postavenou na čtyřech živlech²⁷, doplněnou o označení dominantních fází Kolbova cyklu.²⁸

²⁷HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073673888, str. 46-47

²⁸HRONÍK, František. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2007. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-1457-8, dostupné také z: <https://books.google.cz/books?id=sv1iBwpuTAC&pg=PA47&lpg=PA47&dq=kolb%C5%AFv+cyklus&source=bl&ots=Gfu8XqbGrl&sig=ACfU3U3djGRG8fGWTMJd9qp6Oq2C6BCjq&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwj38ZiG343mAhXSaFAKHdviAOU4ChDoATAFegQICBAB#v=onepage&q=kolb%C5%AFv%20cyklus&f=false>

Oheň a země představují kontakt s hmotou – učební styly jsou založeny na práci s konkrétní informací.

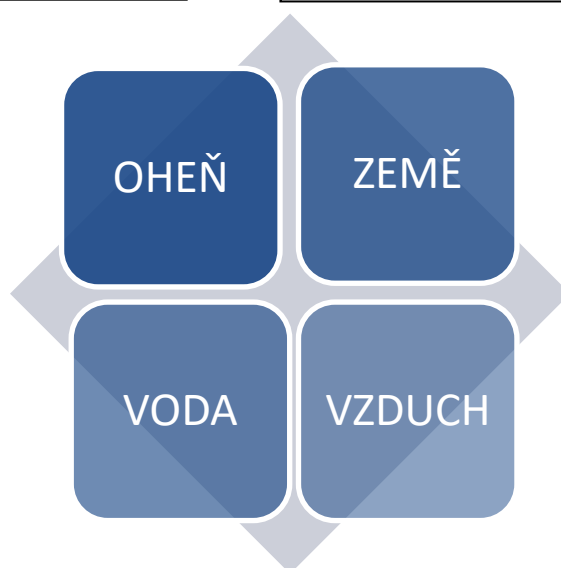
KONKRÉTNÍ ZKUŠENOST
A ZÁŽITEK

Země a vzduch vyžadují strukturu.

REFLEXE ZÁŽITKU –
OHLÉDNUTÍ

Voda a vzduch jsou pro člověka vzdálené – učební styly jsou založeny na abstraktních informacích.

ZOBECNĚNÍ – VYTVÁŘENÍ
ABSTRAKTNÍHO KONCEPTU

OHEŇ – žáci s konkrétně sekvenčním stylem učení – nejlépe se učí skrze strukturované, praktické aktivity. Vyhovují jim instrukce, které mohou krok za krokem sledovat, např. procházení e-learningovým kurzem, hraní her podle jasných pravidel, práce podle manuálu.

- Typy úloh a způsoby činností: konkrétní příklady, práce rukama, konkrétní data a informace, vlastní zkušenosti, přesné instrukce, pozornost k detailu, mapy, diagramy, práce v terénu, vyzkoušení a otestování metod, přesné vysvětlení, plánování.

VZDUCH – žáci s abstraktně sekvenčním stylem učení – nejlépe se učí promyšlením učiva v samostatné práci. Chtějí znát odůvodnění jednotlivých

idejí, pozadí jednotlivých teorií a důvody pro jednotlivé poučky. Raději pracují sami, například na pracovních listech, kde naleznou přesné zadání svých úkolů. Jsou hrdí, že umí pečlivě vyplnit všechny instrukce.

- Typy úloh a způsoby činností: čtení, vymýšlení nápadů, tvoření teorií, debatování, přemýšlení, znalosti, analýza, hodnocení myšlenek druhých, výzkumná práce, filosofie, psaní esejů, porozumění.

VODA – žáci s abstraktně nelineárním stylem učení – nejlépe se učí nestrukturovanou prací. Rádi ve skupině diskutují, vymýšlejí nápady a uskutečňují je. To vše ve spolupráci s druhými. Potřebují mít svobodu pro své vyjádření a možnost používat obrázky, pohyb, hudbu a svou kreativitu. Vyhovují jim aktivity, kde mají zpracovat své dojmy, pocity, prezentovat ucelené ideje.

- Typy úloh a způsoby činností: skupinová práce, humor, vztahy, hudba, emoce, příběhy, pohyb, subjektivita, intuice, poezie, představivost, diskuze, drama, média, otevřené úlohy, čas na reflexi.

ZEMĚ – žáci s konkrétně nelineárním stylem učení – nejlépe se učí při nestrukturovaných praktických aktivitách. Neradi přijímají instrukce. Chtějí si sami vytvořit svůj způsob práce a rozvrhnout si čas podle svého. Rádi hledají různé alternativy nebo řeší úlohy, kde musí ověřit funkčnost navržených řešení. Mají rádi konkrétní výsledky, jimiž se mohou prezentovat.

- Typy úloh a způsoby činností: řešení problémů, pátrání po řešení, experimenty, hledání odpovědí, invence, originalita, vytváření modelů, spojení se skutečným světem, kreativita, hry, využívání zdrojů, výzvy.

Další pohled na [styly učení](#).

PŘÍKLAD Z KNIHOVNY – OBSAH A JEHO PŘÍZPŮBENÍ

V aktivitách můžete zohlednit jednotlivé styly učení tak, že nabídnete žákům různé možnosti, jak zaznamenat a zpracovat podklad pro závěrečnou skupinovou prezentaci. Je možnost také nabídnout při skupinové činnosti někomu práci samostatně.

4.4 Motivace, organizace, pomůcky

Pro přípravu akce v knihovně je nezbytné si na úvod zvolit její téma v kontextu očekávání pedagogů, našich očekávání (očekávání knihovny – nemusí být s očekáváním knihovníka shodné) a v kontextu cílové skupiny, s níž budeme pracovat. Tyto cíle si nesmí odporovat, ale navzájem se doplňovat a měly by navazovat na potřeby cílové skupiny v souvislosti s jejím dalším vzděláváním (rozvoj kompetencí). Musí být stanoveny v souladu se SMART.

Před programem nesmí chybět	Při realizaci programu nesmí chybět	Bezprostředně po ukončení programu nesmí chybět
<ul style="list-style-type: none"> • Stanovení cíle/ů programu – osobní, knihovny, pedagogů, žáků... • Ukotvení programů v širším kontextu (záměr) • Charakteristika a potřeby cílové skupiny • Monitoring zdrojů k tématu – tištěné i elektronické, uvádění zdrojů • Výběr vhodných zdrojů v kontextu prostředí, kde bude program realizován • Uchopení tématu více smysly • Zvolení vhodných aktivit v rámci E-U-R • Stanovení hlavní myšlenky programu, motivace • Příprava pomůcek • Stanovení časové dotace (odhad) • Sdílení (druhý pohled na téma a aktivity) 	<ul style="list-style-type: none"> • Připravené prostředí, společný příchod, vyladění se na skupinu • Představení a seznámení účastníků s účastníky • Práce s různými informačními zdroji (tištěné, elektronické, encyklopedie, beletrie, kniha nebo samostatný text...) • Práce ve skupinách, prezentace výsledků • Materiály doplněné o zdroje, logo organizace a další. • Osobní příběh součástí tématu • Otevřené konce příběhů • Vhodně stanovené reflexe – směrem k žákům i pedagogům 	<ul style="list-style-type: none"> • Provést zpětnou vazbu se žáky, pedagogem i sám se sebou • Doplnit, upravit program, časovou dotaci, metodické (lektorské) poznámky • Hledat další inspiraci k tématu v různých zdrojích • Doplnit seznam pomůcek • Zpracovat program v el. podobě • Sdílení poznatků z programu s kolegy, el. konferencemi, Databankou vzdělávacích knihovnických programů

4.4.1 TECHNOLOGIE

Jednou z důležitých pomůcek pro realizaci programu na podporu informačního vzdělávání mohou být technologie v souladu s rozvojem digitální gramotnosti. Dají se využít ve všech fázích práce s informacemi, ale jejich podmínkou jsou technická zařízení pro práci účastníků programu. Je však také třeba, pokud knihovna nemá k dispozici dostatečné množství těchto zařízení, budovat i digitální sbírku, viz téma informační kurátorství.

4.4.1.1 Aplikace pro tablety

Východiskem může být publikace Michala Černého a Pavlínny Mazáčové: *Tablet ve školní praxi*²⁹, která nabízí řadu námětů na aplikace pro výuku rozdělené podle vzdělávacích oblastí, které stanovuje rámcový vzdělávací program. Věnuje se také tématu, jak hledat vhodné aplikace a hodnotit jejich efektivitu.

Níže předkládáme zajímavé aktuální tipy pro využití v knihovnách:

- **Jazyk a jazyková komunikace**
 - Zažij radost s češtinou <https://www.grammar.in/cs/>
 - Duolingo – platforma pro výuku jazyků <https://www.duolingo.com/learn>
 - Chytré dítě <http://www.chytredite.cz/default.htm>
 - Aplikace Včelka <https://www.vcelka.cz/>
 - Booko https://booko.cz/?gclid=EAlaIQobChMI7dSFlumN5gIVkOF3Ch29vwx2EAAYASAAEgl1M_D_BwE
 - PMQ software http://www.pmq-software.com/sw/cz/vyukove_hry_pro_deti/

- **Člověk a jeho svět**
 - Kouzelná školka – Webové hřiště pro nejmenší <https://decko.ceskatelevize.cz/kouzelnna-skolka>
 - ČT Děčko – hry <https://decko.ceskatelevize.cz/hry>
 - Materiály pro rozvoj dětské mysli <http://www.uceni-v-pohode.cz/category/rozvijecky/>
 - Chytré dítě <http://www.chytredite.cz/default.htm>
 - Tam a sem s Myšákem! <https://play.google.com/store/apps/details?id=cz.techsophia.spatialorientation&hl=cs>
 - PMQ software

²⁹ ČERNÝ, Michal, Zuzana HOSTAŠOVÁ, Stanislav HOŠEK, et al. *Tablet ve školní praxi*. Brno: Flow, [2015]. ISBN 978-80-88123-02-6, dostupné také z: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/tablet-ve-skolni-praxi.pdf>

Člověk a společnost

ČT Děčko – hry <https://decko.ceskatelevize.cz/hry>

Skryté příběhy <https://www.skrytepribehy.cz/>

Paměť národa <https://www.pametnaroda.cz/cs>

BLOOMOVA TAXONOMIE Z POHLEDU APLIKACE PRO TABLETY

Bloomova taxonomie rozděluje cíle do sedmi oblastí, ty se dají pokrýt i z pohledu aplikací pro tablety. Níže uvedené schéma stojí určitě za pozornost.³⁰

³⁰ Mobile Learning of Bloom's Taxonomy. Classroom Aid. [online]c 2013-06-27 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://classroom-aid.com/2013/06/27/mobile-learning-of-blooms-taxonomy-mlearning-ipaded-ipadchat/>

4.4.1.2 Videokanály

ČT Děčko <https://decko.ceskatelevize.cz/video>

Youtube <https://www.youtube.com/?gl=CZ&hl=cs>

TED-Ed <https://videacesky.cz/tag/teded>

DESET TYPŮ VIDEÍ VE VÝUCE

V publikaci Michala Černého a kol. Distanční vzdělávání pro učitele³¹ je uvedeno deset typů videí ve výuce, která by, pokud knihovna disponuje vhodným softwarem a hardwarem, mohla být zajímavou inspirací pro oživení programů. Celá publikace je ke stažení pod uvedeným odkazem.

- Rozhovor s budoucím já,
- Posun žánru filmu,
- Libdub,
- 60 sekundová zkratka,
- Animace a animované filmy,
- Upoutávka kurzu,
- Zpráva o studii,
- Klasická přednáška,
- Remix,
- Filmy se sociální nebo lokální tematikou.

4.4.1.3 Interaktivní tabule

Interaktivní tabule není v současné době v mnoha knihovnách, přesto ji do studijního materiálu uvádím, neboť se tato situace může změnit, ale také proto, že někdy mohou realizace programu na podporu informačního vzdělávání probíhat v prostorách školy, které často tuto technologii využívají.

Na webu najdete poměrně dost zdrojů z praxe škol k využívání tohoto zařízení, například:

ZÁLESKÝ, Pavel a Olga ZUMROVÁ. Příručka dobré praxe pro využívání interaktivní tabule ve výuce na základní škole. [online]c 2010-11-30 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z:

<http://www.specialnihk.cz/wp-content/uploads/2015/03/P%C5%99%C3%ADru%C4%8Dka-dobr%C3%A9-praxe-interaktivn%C3%AD-tabule.pdf>

³¹ ČERNÝ, Michal, Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7, dostupné také z: https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/23/36/20/distanzni_vzdelavani_pro_ucitele.pdf

BANNISTER, Diana. *Jak nejlépe využít interaktivní tabuli*. Praha: Dům zahraničních služeb, 2010. ISBN 978-80-87335-15-4. Dostupné také z: https://www.zsp-zatec.cz/Dokumenty/Vyuziti_IT.pdf

4.4.1.4 Komunity, sítě, spolupráce

Odkazy souvisí s weby, kde je možné hledat další inspiraci pro svoji práci, obdoba Databanky vzdělávacích knihovnických programů a Konference Andersen.

Apple ve školství <http://avs.vyuka.info/>

Sdílíme iSEN <https://www.i-sen.cz/home>

Sdílejme společně DUMY <http://dumy.cz/nahled-stranky/2075>

Čtenářská gramotnost <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2935>

Respekt neboli <http://www.respektneboli.eu/o-projektu>

Čtenářská gramotnost a projektové vyučování <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/kategorie/medialni-vychova/mv-tipy>

20 POHLEDŮ PRO KNIHOVNY

A příklad sdílení můžeme přidat také z prostředí knihoven:

VÍCHOVÁ, Eva. *Komunity, sítě a spolupráce: 20 pohledů pro knihovny*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6115-6. Dostupné také z: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/komunity-site-a-spoluprace-20-pohledu-pro-knihovny.pdf>

4.5 Zpětná vazba, reflexe – zhodnocení

V této oblasti struktury program se jako odpověď nabízí, že naplnění cílů ve zpětné vazbě od účastníků programu bude obsahovat odpovědi na otázky stanovené přes Bloomovu taxonomii vzdělávacích cílů (viz lekce Zpracování koncepce a systému aktivit k podpoře dětského čtenářství v knihovně).

4.5.1 PRÁCE S CHYBOU

Součástí zhodnocení programu je i reakce na někdy "nepříjemné" komentáře pedagoga nebo náš "osobní pocit", že se program nepovedl dle našich představ. Můžeme se vrátit po jednotlivých bodech struktury programu a hledat, kde nastal problém a můžeme se poučit.

V knihovnách, myšleno na seminářích, však o svých chybách příliš nemluvíme. Často mluvíme o chybách jiných, přesto je "práce s chybou" nedílnou součástí každé profese.

Zdroj obrázku: CIGLEROVÁ, Jana: Dělat chyby je potřeba, říká učitelka, jejíž nástěnka zaujala tisíce lidí. Autor fotografie: Oskar Jan Tichý. [online]c 2019-10-04 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://denikn.cz/206866/delat-chyby-je-potreba-rika-ucitelka-jejiz-nastenka-zaujala-tisice-lidi/?ref=tit1>

SHRNUTÍ STUDIJNÍHO TEXTU

Informační vzdělávání uživatelů v knihovnách je velkým úkolem pro knihovnu jakéhokoliv typu. Je jedno, jestli je určená dětem, mládeži, dospělým nebo samotným knihovníkům. Spojuje je jedno – informační vzdělávání je celoživotní proces.

Aktivity k podpoře informační gramotnosti mohou, ale nemusí, zahrnovat v knihovnách práci s technologiemi. Ty sice rezonují současnou informační společností, ale pokud knihovna těmito technologiemi pro tyto aktivity nedisponuje, může informační vzdělávání probíhat i bez nich.

Pro to, abychom pomohli návštěvníkům a čtenářům knihoven pro děti a mládež zorientovat se v současné informační společnosti, musíme vědět, že informace jsou pilířem, ale až znalosti a vědomosti "postaví dům". Abychom je získali, musíme se neustále učit, proto je nutné v této oblasti mít i znalosti o modelech učení, strategiích k rozvoji učení a učebních stylech.

Jednotlivé programy i celý cyklus aktivit v sobě odráží nejen rozvoj informační gramotnosti, ale také čtenářství a čtenářské gramotnosti, přičemž tyto gramotnosti nejsou tématem programu, ale cíli a strategií. Téma musí vycházet z učebních a informačních potřeb uživatelů.

Struktura programu zahrnuje body: záměr, cíl, očekávané výsledky; obsah, přizpůsobení obsahu, motivace, organizace, pomůcky, zpětná vazba, reflexe, zhodnocení.

LITERATURA

Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+: Pracovní verze ze dne 30.10. určené k diskuzi. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. [online] Praha. c2019-10-30. [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/51582_1_1/

Jak rozumíme informační gramotnosti. [online] Odborná komise IVIG Asociace knihoven vysokých škol ČR. c2007. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://akvs.cz/wp-content/uploads/2016/05/ivig-jak-rozumime.pdf>

Koncepce rozvoje knihoven v České republice. Ministerstvo kultury České republiky. [online] Praha: Národní knihovna, 2017. [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce/koncepce_k_vystaveni.pdf

Mobile Learning of Bloom's Taxonomy. Classroom Aid. [online]c 2013-06-27 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://classroom-aid.com/2013/06/27/mobile-learning-of-blooms-taxonomy-mlearning-ipaded-ipadchat/>

BRDIČKA, Bořivoj. Jak definovat digitální gramotnost? *Metodický portál: Články* [online]. 14. 12. 2015, [cit. 2019-12-08]. Dostupný z WWW: <<https://spomocnik.rvp.cz/clanek/20549/JAK-DEFINOVAT-DIGITALNI-GRAMOTNOST.html>>. ISSN 1802-4785.

CIGLEROVÁ, Jana: Dělat chyby je potřeba, říká učitelka, jejíž nástěnka zaujala tisíce lidí. Autor fotografie: Oskar Jan Tichý. [online]c 2019-10-04 [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: <https://denikn.cz/206866/delat-chyby-je-potreba-rika-ucitelka-jejiz-nastenka-zaujala-tisice-lidi/?ref=tit1>

ČAPEK, Robert. *Líný učitel: jak učit dobře a efektivně*. Praha: Raabe, [2017]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-344-5.

ČERNÝ, Michal, Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ. *Informační vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-88123-07-1, str. 4-5, dostupné též elektronicky: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/informacni-vzdelavani-pro-ucitele.pdf>

ČERNÝ, Michal. *Digitální informační kurátorství v pedagogickém kontextu: od teoretických východisek k jednotlivým nástrojům*. Brno: Flow, [2015]. ISBN 978-80-88123-03-3, str. 10, dostupné též: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/digitalni-informacni-kuratorstvi-v-pedagogickem-kontextu.pdf>

ČERNÝ, Michal, Zuzana HOSTAŠOVÁ, Stanislav HOŠEK, et al. *Tablet ve školní praxi*. Brno: Flow, [2015]. ISBN 978-80-88123-02-6, dostupné také z: <http://eknihy.knihovna.cz/static/files/tablet-ve-skolni-praxi.pdf>

ČERNÝ, Michal, Dagmar CHYTKOVÁ, Pavlína MAZÁČOVÁ a Gabriela ŠIMKOVÁ. *Distanční vzdělávání pro učitele*. Brno: Flow, 2015. ISBN 978-80-905480-7-7, dostupné také z:

https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/23/36/20/distanzni_vzdelavani_pro_ucitele.pdf

FISCHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0043-7,

HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073673888,

HRONÍK, František. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2007. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-1457-8, dostupné také z:

<https://books.google.cz/books?id=sv1iBwpuTAC&pg=PA47&lpg=PA47&dq=kolb%C5%AFv+cyklus&source=bl&ots=Gfu8XqbGrl&sig=ACfU3U3djGRG8fGWTMJd9gp6Oq2C6BCjig&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwj38ZiG343mAhXSaFAKHdviAOU4ChDoATAFegQICBA#v=onepage&q=kolb%C5%AFv%20cyklus&f=false>

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1.

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2011. ISBN 9788086307879,

SAK, Petr a Jiří MAREŠ. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-230-0, str. 209-211

SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0

ŠKVOROVÁ, Jaroslava a David ŠKVOR. *Proč zlobím?* Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-407-1, str. 20

ZOUNEK, Jiří. *E-learning – jedna z podob učení v moderní společnosti*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021051232. Poznámka: el. verze dostupná: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/103575>

Název: Zpracování koncepce a systému informační výchovy dětí a mládeže v knihovně

Autor: Mgr. Helena Hubatková Selucká

Jazyková korektura: Markéta Roupcová

Počet stran: 44